ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—1504—ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—5—ՄԱՐՏ—Ն· Տ·—17—ՄԱՐՏ 1874

ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 3 Մէճ

» Գաւառաց » 10 Մէճ·

Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 4 Մէճ

» Գաւառաց » 5 Մէճ·

Իւրաքանչիւր Թերթի գին 60 փար·

Յայտարարութեան տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ:

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՑՄԱՆՔ

Դուրս գացած լրագրաց ծան. ու տախքը խմբագրութեան վրայ

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ որ եւ իցէ գրութիւն ուղղել —Չնորէնին պիտի ուղղել, ... Զինիլի խան, Մասիսի գրասենակը:

Ձամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 5 ՄԱՐՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

փարիզ 14 մարտ·

Ծովակը չոքարի վրայ առաջարկեալ տրոց յաւելուածը չընդունեց:

վիեննա 14 մարտ·

Պառն Աւստրիոյ եպիսկոպոսաց հերձուածական կոնդակ մը գրեց դաւանական օրինաց դէմ, և կըսէ թէ կայսեր ալ գիր գրած է աղաչելով որ այն օրէնքը չը վաւերացնէ:

Երեսփոխանական ժողովն երկրորդ ընթերցումն ևս ընդունեց կայծողիկ եկեղեցւոյ և պետութեան յարաբերութիւնները կանոնաւորող օրէնքը:

Քար—Քոթ 22 փետր·

Բոլոր անգլիական զօրքերը Սկովասցիներէն զատ, նաւերը մտնելով մեկնեցան:

փարիզ 15 մարտ.

Ազգային ժողովը պարապուրդին ժամանակ Մաք—Մահոն մարաջախտն Կլէգէի պալատը պիտի նստի:

փարիզի վաճառականները խնդրագիր տուին Մաք—Մահոն մարաջախտին, որպէս զի կառավարութիւնը փարիզ փոխադրուի:

վիեննա 15 մարտ·

Բազմաթիւ Թաղապետական խորհուրդք և ընկերութիւնք ուրախակցութիւն յայտնեցին կառավարութեան, դաւանական օրինաց քուէարկութեան առթիւ տարած յաղթութեան համար:

Լոնտրա 14 մարտ.

Օսմ·	Քօնս·	41 1/4
փոխ	1865	57 1/2
»	1869	52 7/8
»	1871	57 1/2
»	1872	69 1/4
Անգլ	Քօնս·	92 1/4

Լիվերպուլ 14 մարտ·

Բամպակ Միտլինկ—Օրլէան 8 1/8

Ծախուած 12000 հակ·

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

կայսերական հրամանաւ՝

Եդեւնադատ ատենի նախագահ Հաճի Ահմէտ էֆէնտին իճրա ճէմիէնէթիի նախագահ անուանեցաւ:

Կիւմիւշխանէի կառավարիչ Ֆազըլ պէյ Լազստանի, և Եուսուֆ Զիա փաշան ալ Կիւմիւշխանէի կառավարիչ անուանեցան:

Ընդարձակ չողեշարժ մեծ ագոնեքը՝ զոր կառավարութիւնը փոխանակեալ Տաճատ Հալիլ փաշայի ժառանգներէն գնելով երեք տարիէ ՚ի վեր չինել կուտար, աւարտած ըլլալով, անցեալ հինգշաբթի բանիլ ըսկսաւ ՚ի ներկայութեան Մեծ—Եպարքոսին և գլխաւոր նախարարաց:

Օգէքսանդրիոյ լրագիրները Գահիրէի մէջ պարտած զրոյց մը կը հըրատարակեն, այսինքն թէ Խտիվ յառաջիկայ գարնան ՚ի Կ· Պոլիս գալու դիտաւորութիւն ունի:

Հասունեան հաստուածին պաշտաջած կաղուածական խնդրոյն քննութեան համար՝ կազմուած յանձնաժողովին անդամներն են՝ Օտեան եւ Շահպազեան էֆէնտիք Հայոց ազգէն, Ֆոթիատիս և Լօղօֆէթ պէյերըն Յունաց ազգէն, Սաքըզ Յօհաննէս էֆէնտի և Գրիգոր վարդապետ Լնֆիէճեան՝ կաթոլիկ Հայոց կողմէն, Պետրոս էֆէնտի Գույումճեան և Հ. Աչճեան՝ Հասունեան կուսակցութեան կողմէն:

Յանձնաժողովին նախագահն է Պէյլիկճի պէյը:

Մայրաքաղաքիս բժշկական ընկերութիւնը տեղեկագիր մը ներկայացուց Մեծ—Եպարքոսին՝ առաջարկելով որ մայրաքաղաքիս բժիշկներն իրենց հրամայած դեղերը դրոշմաւոր թղթի վրայ գրեն, որպէս զի վըկայական չունեցող բժիշկները չըկըրնան բժշկութիւն ընել:

Շաբաթ օրը Սիւլէյմանիէի թաղը հրդեհ պատահելով երկու տուն այրեցան:

Երէկ առաւօտ ալ Խասկիւղար թօփհանէլի Օղլու տուն մը մէջէն բըռընկելով այրեցաւ:

Այս առաւօտ ալ Բերայի չիտակ ճամբան կօշկակարի մը խանութ մէջէն բռնկելով այրեցաւ:

Իզմիրէն լուր կուտան թէ Իզմիրէն Սամոս գնացող շոգենաւ մը Պօտրումի առջև ծովասոյզ եղեր է. բայց նաւապետն ու նաւաստիները կըցեր են ազատիլ:

Կայսերական կառավարութիւնը՝ ինչպէս յայտնի է՝ ծխախոտի Րէժին տէրութեան բոլոր գաւառաց մէջ ընդհանրացնելով 98 յօդուածէ բաղկացեալ կանոնադրութիւն մը հրատարակեց, որով ծխախոտին մըշակութիւնը, փոխադրութիւնը, պատրաստութիւնը, վաճառումն և ուրիշ ամէն պարագաները կանոնի և պայմաններու կենթարկէ:

Երկու տեսակ տուրք պիտի վըճարեն ծխախոտները, Ա· Միւրուրիյէ, ամեն մէկ օխային 3 ղրշ, և Բ· պայտամամ տուրք հետեւեալ կերպիւ.

Ա· տեսակին համար		30	ղրշ	մէկ օխային
Բ·	»	» 20	»	»
Գ·	»	» 15	»	»
Դ·	»	» 10	»	»
Ե·	»	» 5	»	»

վաճառման գին·

Ա· Տեսակին գինը կերտողները պիտի որոշեն·

Բ· տեսակ	100	ղրշ	մաքուր	դրամ
Գ·	» 80	»	»	»
Դ·	» 50	»	»	»
Ե·	» 25	»	»	»

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Մարսիլիա 7 մարտ 1874

Առուտուրները մեծ մասամբ հանդարտ են: Ցորեն թալ· վարսակ (եուլաֆ) Դանուբի 24,50 հարիւր քիլօկրամը. եգիպտացորեն Օտէսայի 21,50:

Բամպակ, թալ, և գործ քիչ·

Ճերմակ ժիւմէլ	110
Սէլանիկ բնիկ	70—75
» Ամերիկ·	90
Թարսուս	70
Բիրէ	95—105

Բուրդ· բաւական ծախուեցաւ այս շաբթու. գործարանները քանի մը կարեւոր հրամաններ տուին: Ծախուածին գումարն է 1900 հակ: Գիներըն են

Գաստպալաշի	Ա	137,50—142,50
»	Բ	102,50—110
Քօլօս	Ա	80
»	Բ	75
Խըըմ		50
Իզմիր—Էնկիւրի		75

Մետաքս և խոզակ, բարւոքելու վրայ են: Բաւական մեծ վաճառումներ եղան և գիները կըբարձրանան: Սիրիա 75—80 Ֆր· Սէլանիկ 65—70· Սիրիոյ ճարմեան կանանչ 20 Ֆր· Քօլօս 19 Ֆր· դեղին 21,75—22: Նախայի կանանչ 17:

Բէթրօլ, տակառով 37—38· սընտուկով 41—44 Ֆր·

Շաքար զտեալ·

Գլուխ Ա· 76, հարիւր քիլօկ·

» » 75,50 » »

Մանտա 77,50—78,50:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Շաբաթ օրը Օսմանեան քօնսօլիտէն 20 փարայ վրայ դրաւ: Ասոր պատճառ կը համարուին փարիզէն եկած մանաւոր հեռագիրներ, որք Սառըդ փաշայի պաշտօնին վրայ յաջող լուրեր կուտային:

Երէկ այս լուրերն առաւել հաստատ կերպիւ կրկնուելով, 10 փարայ եւս վրայ դրաւ քօնսօլիտէն: Տէրութեան միւս ֆօնտօներն ալ նոյնպէս վրայ դրին:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԵՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻ

4 մարտ·	երկուշաբթի իրիկուն		46,38
5 »	երեքշաբթի առաւօտ բացուեցաւ		46,28
	կէս օր		46 23

Կ· Պոլիս 4 մարտ

Սօսիէթէ ժէնէրալի բաժինք	Անգ· լիր·	6,14
« փոխանակութեան »		3.30
Կ· Պոլսոյ Պանքային	»	4.35
Քրէտի Ժէնէրալ	»	7.35
Քրէտի Օսմրօ—թիւրք		3,
Երկաթուղեաց հին	Ֆր·	108 1/2
« նոր		48 1/2
փոխ· 1863	»	305
» 1865	» »	306
» 1869	» »	279
» 1872	» »	69 1/2
Փոխ· 1873		277
Թրամուէյ	Օսմ· լիր	7,30

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

4 ՄԱՐՏ

Անգղ· Լիրա	ղուրուշ	111, 5
Նափօլէոն ոսկի	»	88 ;
Աւստրիոյ Ֆիօրին	»	90
Գօրտին	»	51, 22
Գինեց Ֆրանք	»	—
Չինգնոց	»	105
Գլխոճ	»	123

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երէկ Եկեղեցական Համագումար ժողովն երկրորդ անգամ գումարեցաւ, բայց Ազթամարայ խնդրոյն վրայ դարձեալ որոշում մը չը կրցաւ ընել:

Գալ երկուշաբթի նորէն պիտի գումարի:

Կը լսենք թէ Պատրիարքական Տեղապահ Գեր· Ներսէս սրբազան շաբաթ իրիկուն հրաժարական տուեր, և Խասգիւղ իւր տունը քաշուեր է:

Այս յանկարծական հրաժարման պատճառին վրայ տարաձայն խօսքեր կը պտըտին, ոմանք Զօհրէեան թերթերուն սկսած յախուռն յարձակումները կը համարին, ոմանք Պատրիարքարանի ներքին պաշտօնէից ոմանց ընթացքը, յորմէ Ն· Սրբազնութիւնը խիստ դժգոհ է եղեր կըսեն, ոմանք ալ անձնական առողջութեան վիճակը:

Առանց ճիշդը ո՛րն ըլլալը դիտաւոլ ըլլալով, առ այժմ՝ առանց խորհրդածութիւն մ՚ընելու՝ մեր ցաւը միայն կը յայտնենք այս հրաժարման վրայ:

Կիրակի օրը Քաղ· ժողովոյ անդամներէն ոմանք տեսակցութեան գնացեր և երկար բանակցեր են Ներսէս սրբազանի հետ, բայց չենք գիտեր ի՛նչ արդիւնք ունեցեր է այս բանակցութիւնը:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգի մը վարչական իշխանութիւնը՝ նոյն ազգին օրէնքները, իրաւունքները, շահերն ու պատիւը պաշտպանելու անհրաժեշտ պարտականութիւնն ունի: Առանց ատոր այն վարչութիւնը վարչութիւն չէ, առերեւոյթ կամ մանաւանդ պիտակ բան մ՚է, և այն ազգը կամ ժողովուրդն ալ անկարգ խառնաղանճ մը, ուր ոչ իշխանութիւն կայ, ոչ դատաստան, ոչ օրինաց գործադրութիւն, և ոչ իրաւանց ու արդարութեան պաշտպանութիւն:

Ցաւօք սրտի կը հարկադրինք ըսել որ մեր ազգն ալ այս տխուր վիճակին մէջ կը գտնուի ժամանակէ մ՚ի վեր:

Օրէնքներ ունինք եկեղեցական և ազգային, բայց յարգող չկայ·

օրինաց գործադրութեան համար մարմիններ ունինք, եկեղեցական իշխանութիւն և եկեղեցական օրէնքներ ու կանոններ ունինք, բայց գործադրող չունինք, ազգային և եկեղեցական ատեաններ ունինք, բայց դատաստան չունինք ։

Այո, չունինք, և ի՞նչ է պատճառը ։ —Անտարբերութիւն ։ Ընդհանուր և խոր անտարբերութիւն, որ անզգայութեան կը հասնի ։ Կարծես յուսահատութիւն մը տիրած է ամենուն վրայ․ բայց իրօք յուսահատութիւն չէ, վասն զի յուսահատելու բան չկայ ։ Միայն կամք կը պակսի, հաստատուն և զօրեղ կամք, որ մանր մունր արգելքները բանի տեղ չդնելով կամ տապալելով, օրինաց գործադրութեանը միայն ուշ դնէ ։

Սահմանադրութիւնը՝ որ այսօրուան օրս ընդհանուր ազգէն ընդունուած օրէնք մ'է, բաւական իշխանութիւն տուած է վարչութեան, և պարտք դրած է անոր վրայ օրէնքը գործադրելու և պարտազանցները դատելու ։ Կրօնական և քաղաքական ժողովներ ունինք, որոց պաշտօնն ու պարտականութիւնները որոշապէս գծուած են Սահմանադրութեան մէջ․ բայց այս ժողովները մի միայն իրենց ներկայացած ստիպողական խնդիրներով զբաղելու մտադիր են․ իսկ ստիպողականութիւն չունեցող, հանրութեան շահուն, ազգային և եկեղեցական բարեկարգութեան վերաբերեալ խնդրոց դրեթէ բնաւ զբաղած չունին և բոլորովին անտես իսկ ըրած կը թուին ։

Շատ անգամ այնպիսի խնդիրներ կը ծագին, որք ազգին պատւոյն, եկեղեցւոյ պատւոյն և հասարակաց շահուն հետ սերտ կապակցութիւն ունին, և վարչութեան պարտքն է՛ առանց իսկ պահանջելու՝ նկատողութեան առնուլ, քննել, դատել․ եթէ օրինազանցութիւն կայ, անիրաւութիւն կայ, չարիք կայ, դատապարտել, եթէ դայթակղութիւն կայ՝ վերցնել, եթէ արդար իրաւունք կայ, անմեղութիւն կայ, պաշտպանել ։

Օրինակի համար, եկեղեցականի մը վրայ ծանր ամբաստանութիւններ կըլլան հրապարակաւ երբեմն խիստ դայթակղական, որք եթէ ստոյգ են, այն եկեղեցականը կարգէն իսկ լուծել հարկ է․ վարչութիւնը՝ մանաւանդ կրօնական ժողովը նկատողութեան չառնուր, բայց հրապարակը դայթակղութեամբ կը լցուի, բարեպաշտ խիղճեր կը վիրաւորին, եկեղեցին կանպատուի, հոգ չէ․ ոչ միայն նկատողութեան չառնուր, այլ և ընդհակառակն՝ յիշեալ եկեղեցականին աւելի պատիւ կընէ, և եթէ պաշտօնէ ինկած է, նոր պաշտօն մ'ալ կը յանձնէ՝ առանց դատելու և անոր անմեղ կամ մեղապարտ ըլլալը վճռելու ։

Անցեալները Ն․ Պ․ վարդապետին վրայ գողութեան ամբաստանութիւն հրատարակուեցաւ լրագրաց մէջ ։ Վարչութեան պարտքը չէ՞ր նկատողութեան առնուլ այս դայթակղական ամբաստանութիւնը, քննել․ եթէ ստոյգ էր՝ վարդապետը պատժել կամ ապաշխարանաց ենթարկել, և եթէ զրպարտութիւն էր, անմեղին պատիւը պաշտպանել և զրպարտիչը դատապարտել․ ընդհակառակն, ամբաստանեալ վարդապետն առանց բնաւ դատուելու չենք գիտեր ո՛ր գաւառի առաջնորդական փոխանորդ և սահմանադրութեան գործադիր կարգեցաւ՝ առանց ատոնց և ոչ մէկը կատարելու բաւականութեան ։

Վանեցի Պօղոս վարդապետին վըրայ դեռ մօտ ժամանակներս տետրակ մը հրատարակուեցաւ, որոյ մէջ քստմնելի ոճիրներ պատմուած են յիշեալ վարդապետին վրայ ։ Վարչութեան պարտքը չէ՞ր նկատողութեան առնուլ այն սարսափելի ամբաստանութիւնները, քննել․ եթէ ստոյգ էին, յիշեալ վարդապետը կարգէն իսկ լուծել տալ իբրև ոճրագործ․ իսկ եթէ սուտ էին և անիրաւ, վարդապետին անմեղութիւնը հրատարակել և զրպարտիչները խստիւ պատժել ։ Ամենևին ։ Յիշեալ վարդապետը դարձեալ այն երկիրը կ'ղրկուի, ուր այն ոճիրները գործուած կ'ամբաստանուի ։

Կեսարիոյ առաջնորդ Յովսէփ եպիսկոպոսին վրայ ծանր անբարոյականութեանց ամբաստանութիւններ կըլլան և կը հրատարակուին, առանց քննութեան և դատաստանի կ'մնան․ Կեսարիոյ ժողովուրդը զայն կը հալածէ, և Պոլիս կը ղրկուի ։ Յետոյ այդ կերպաս եպիսկոպոսը կ'ընէ լրագրոց միջոցաւ ոչ միայն անձնական պատիւներ արատաւորելու կը յանդգնի, այլ և նոյն իսկ Պատրիարքարանը վերէն 'ի վար, Պատրիարքէն սկսեալ մինչև դռնապանը, կաշառառու կամբաստանէ ։ Վարչութեան պարտքը չէ՞ր՝ թէ' իր և թէ' ազգին պատւոյն համար քննութեան ենթարկել այս ծանր ամբաստանութիւնը․ եթէ ստոյգ է, Պատրիարքարանը վերէն 'ի վար մաքրել․ իսկ եթէ ոչ՝ պատժել այդ զրպարտիչ եպիսկոպոսը՝ որ ազգին վարչական կեդրոնն իբրև ղօշաքաղութեան կեդրոն կամբաստանէ ։

Ուրիշ շատ օրինակներ ալ կրնանք յիշել ։

Չենք գիտեր թէ Խաչատուր սրբազանի 500 ոսկւոյ խնդիրն ալ անտարբերութեան քօղին ներքև պիտի ծածկուի՞ ։ Շատ հաւանական է ։ Բայց հրապարակին եղած դայթակղութիւնը վարչական լռութեամբ կրնա՞յ փարատիլ, ամբաստանութիւնները կրնա՞ն ցրել, արդարութիւնը կրնա՞յ երևան ելնել, անմեղն ու յանցաւորը՝ բարին ու չարը՝ կրնա՞ն որոշուիլ ։

Ասոր հետևանքն այն կըլլայ որ ժողովուրդն ընդհանուր եկեղեցականութեան վրայ կը դայթակղի, և անմեղներուն պատիւն ալ մեղապարտներուն հետ մէկ ջրով կը լուացուի ։

Մեր վարչական ժողովոց արժանապատուութիւնը յարգելնուս համար անտարբերութիւն կը կոչենք այս ընթացքը․ բայց որչափ ալ աւանը թեթևցնել ուզենք, վնասը խիստ մեծ է, վասն զի ոչ միայն մաքրութիւնն ու անպարտութիւնը կը քօղարկուի, ոչ միայն անմեղ պատիւներ կը մաշանան, ոչ միայն զըրպարտութիւններն արձակ ասպարէզ կը գտնեն, ոչ միայն նոյն իսկ վարչական իշխանութեան պատիւը կը նուաստանայ, այլ և կրօնի ու բարոյականի զգացումներն օր քան զօր կը տկարանան դայթակղեալ ժողովրդոց սրտին մէջ․ տար ալ հետևանքն ազգին և եկեղեցւոյ քայքայումն է ։

Կըյուսանք որ այս տողերը չեն վրիպիր ներկայ վարչութեան ուշադրութենէն ։

---

* Յիշեալ եպիսկոպոսը մեր անունն ալ մէջ խառնած ըլլալով, վարչութեան բողոքեցինք և դատ խնդրեցինք իրեն դէմ, և վերջապէս ուրախ օր վարչութիւնը որոշեց զ Պօլիս բերել տալ, որպէս զի մեր մասին՝ դատ վարենք հետը ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՄԻԹԷ ՄԵՆՔ ՉԵ՞ՆՔ ՀԱՍԿԱՆՈՒՄ ՄԵՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Թիֆլիզ 15 յունվ․ 1874

Ժամանակ կար, երբ ժողովուրդը տգիտութեան մէջ կաշկանդըրուած՝ չգիտէր իւր նշանակութիւնը, չէր կարողանում հասկանալ և պաշտպանել իւր իրաւունքը, և իւր ձայնին մի որ և է կշիռ տալու կարեւորութիւն չէր զգում ։ Նա տհաս լինելով հասարակութեան կազմակերպութեանը՝ չգիտէր ի՛նչ ասել է անհատականութիւն, և թէ ճոչ ձայն կամ արտօնութիւնք յատուկ էին այն անհատներին, որոնցից բաղկանում է կամ կարող է կազմակերպուիլ մի ընդհանրութիւն—հասարակութիւն ։

Եթէ մի անձն նշանակուած էր այդ հասարակութեան վերայ որպէս կառավարիչ նորա հասարակական գործերի, առանց դժուարութեան կարողանում էր նա ներգործել նոյն հասարակութեանը, իշխելով միանգամայն նորան կազմակերպող տարրերի կամքին և իրաւունքը ։ Այդ տեսակ յաճախ պատահող երևոյթները՝ բաց ի նիւթական վնասներից՝ պատճառ էին լինում և մեծամեծ զրկանքների, թէ և ինքն հասարակութիւնը անգէտ էր մնում թէ ո՞րպիսի վնասներ և ինչ զրկանքներից առաջանալով ենթարկել իրենց այն տխուր վիճակին, որի մէջ անտարբերութեամբ լողում էր ինքն ։

Այսպիսի խղճահարական—հարըստահարական խաղեր տեղի ունենալով մի որոշ ժամանակամիջոց առաջ սորանից, աւելի արմատական կերպով ենթարկել էր ժողովրդին մեռելային անշարժութեան մէջ ։ Եւ այդ ժամանակ ժողովուրդը նմանւում էր ամբոխի . . . ։

Ներկայն ամեն բան փոխել է ։ «Ամբոխ» բառը իւր վախճանին մօտ լինելով տեղի է տալիս զարգացած գաղափարին, որը երիտասարդական քայլերով առաջ է գալիս իւր բուն և մեծախորհուրդ նշանակութեամբ ։ Ժողովուրդը իւր նախկին թմրութիւնից սթափուելու զարկը ստանալով իւր անհատներից՝ փոխել է իւր նահապետական պատկերը, և արդէն սկիզբն է արել մի նոր և կենդանի կերպարանք ստանալու ։

Ովքե՞ր են, որոնց վիճակուել է տխուր փորձերի միջնորդութեամբ յաղթանակել իւրեանց յոյսերը ։ Նոյն իսկ ժողովրդի անդամները, որոնք այժմեան 19րդ դարու վերջին կիսամեակում պատերազմելով կամապաշտութեան հետ, մաքառելով տգիտութեան հոսանքի հետ, հարուածելով հնամոլութիւնը, կամենում են և անդադար աշխատում են պաշտպանել իրանց խելացի կարծիքները, մտքերը և առաջադիմութիւնները, որոնք զգալով ազգութեան ամենակարևոր անդամների գործակցութիւնը, աշխատում են իրանց սեփական ձայնի նշանակութեամբ և իրաւունքով կարգել իրանց հասարակական գործերում այնպիսի անձինք, որոնց միջնորդութեամբ միայն կարելի են դառնում նոքա աւելի դիւրութեամբ հասանել այն փառաւոր նպատակին, որին ցանկանում ենք օր առաջ հասած տեսնել մեր մտաւոր սերունդը . . . ։

Շա՞տ են արդեօք այսպէս մտածողներ մեր մէջ ։

Ոչ, պատասխանում ենք մենք, միայն քանի մի անհատներ ։ Բայց հասարակութիւնը ևս բաղկացած լինելով զանազան անհատական անդամներից, իւրեանց առանձին հայցերի և խնդիրների մէջ կարօտում է նոյն անհատներից ոմանց խորհրդին, որոնց բարոյական ազդեցութեամբ ըմբռնել է նոյն հասարակութիւնը իւր ձայնի և իրաւունքի գոյութիւնը՝ շնորհուած մեզ Ռուսաստանի Հայերիս արժանայիշատակ Մատթէոս կաթուղիկոսի օրով, և սորա ճշմարտութիւնը անուրանալի է ։

Բայց միթէ նոյնը անհասկանալի՞ է և մեր ներկայ վեհափառ Հօրը Գէորգ Դ․ կաթուղիկոսին ։ Այդ մասին, ես միայն մի իրաւատութիւն մէջ կը բերեմ, որ թէ և մի օր նորին Հայրապետական արտասանութեամբ լսուեցաւ, թէ Ազգի ընդհանուր ձայնին մէջ մի Աստուածային ներգործական ոյժ կայ, որով և ինքն հրաւիրուեցաւ իւր ծանր պաշտօնին, բայց մենք չգիտենք ո՛րքան արդարացրել է նորին վեհութիւնը այդ խորհրդաւոր ոյժը . . . ։ Ահա մի դէպք, և մենք օրէ օր սպասում ենք նորան . . . ։

Յայտնի է այն իրողութիւնը, որ երբ գիտութեան և ուսման մատակարարելու դերը գտնվում էր կղերի ձեռքը, մեր ուսումնարանները գըտնվում էին խիստ անկարգ վիճակի մէջ ։ Մի անհատը իւր իրաւունքը ընդարձակելով և ես հոգևորական եմ ասելով, մենին մոլար վարդապետութեան հետևող, մի ուրիշն մի այլ յանկութեամբ միտելով, զրկում էր ուսումնարանը խոհական անձերի հոգատարութիւնից ։ Բայց երբ 'ի վերջոյ հասկանալի եղաւ այդ ընթացքի վնասակարութիւնը, նոր կարգադրութեամբ ժողովրդականների ձեռնտուութիւնը կարևոր դատուեց դպրոցաց կառավարչական կերպարանորդութեանց մէջ ։ Իսկ և ինչպէս վերը ևս յիշեցինք, արժանայիշատակ հանգուցեալ Մատթէոս կաթուղիկոսի օրով 1861 թուականին հաստատուեցաւ մի կանոնադրութիւն Ներսիսեան դպրոցի մասին, որի 3րդ և 11րդ յօդուածների զօրութեամբ ընտրվում են հասարակութեան պատգամաւորների ձեռքով հոգաբարձուք, որոնք իրենց առաջնորդ ունենալով նոյն կանոնադրութիւնը, համաձայն իւրեանց կոչման կամ պարտաւորութեան պէտք է առաջ տանին իրանց վերայ դրած պարտաւորութիւնը՝ բոլորովին առանց ենթարկվելու մանաւորի ազդեցութեանը ։ Դա մի ծանր աշխատանաց գին է մեր Ռուսաստանի հայերիս... ։

Այն օրից, երբ գոյութիւն է բռնացել այդ կանոնադրութիւնը, մինչև այսօր քանի մի անգամ կրկնուել է հոգաբարձութեան ընտրութիւնը, բայց երբ և իցէ թողե՞լ են նոցա նոյն պատասխանատութեամբ առաջ տանել իւրեանց վերայ դրած պարտականութիւնը․ ոչ, պատասխանում եմ ես դրականապէս ։ Նոցա միշտ խոչնդոտ է եղել նախագահ առաջնորդի «կամականութիւնը», որը կարող էի ես ճիշտ թուանշաններով ապացուցանել՝ եթէ նամակիս երկարութիւնը չստիպէր հետ թողնել դորան ուրիշ նուագի ։

Մեր հասարակութեան ներկայ պատգամաւորները՝ քաջապէս հասու լինելով ուսումնարանի այդ իրերի ընթացքին, ընտրեցին այնպիսի անձինք, որոնք դրեթէ համագաղափար զարգացում ունին և լաւ հասկանում են դպրոցի թէ ուսումնական և թէ տնտեսական կառավարչական մասերը ։ Դոքա հասարակ մանրավաճառներ չեն, որոնք շատ անգամ պատահմամբ ընտրվում են մի որ և է կոչման կշիռ ունենալով

հասարակութեան ռամիկ դասի առաջ՝ ընդհանրապէս՝ դոքա մեծ մասամբ բարձր դիրքութեամբ և պաշտօններով յայտնի և նշանաւոր անդամներ են Ազգի և եկեղեցւոյ բարելաւութեան . . . թէ և տարաբաղդաբար ունինք մի երկու տխուր բացառութիւն «Մեշայ չախկարըդ օլմազ»։

Բայց ինչպէս կարող են նոքա արդարացնել հասարակութեան իւրեանց վրայ ունեցած համարումն, երբ մի մասնաւորը՝ նախագահը՝ որը թէ՛ գաղափարով և զարգացմամբ, թէ՛ գործունէութեամբ և թէ՛ քաղաքականութեամբ շատ սառին սառնբենի վերայ է, դարձեալ փառահանում է բռնանալ նոցա ազդեցիկան ձայնին, իրաւունքի և համոզմանց վերայ։

Այս՛ ծանր հակառութիւն է այդ, և ներկայ հոգաբարձութիւնը վաղուց արդէն գիտէր իւր նախագահի ուղղութիւնը. նա գիտէր զօրան իւր նախորդների օրով, բայց առաւելապէս փորձով վերահասու եղաւ այն ժամանակ, երբ նա ամենքն նկատում էր, որ Նորին սրբազնութիւնը չմասնակցելով հոգաբարձական նիստերին, արդէն հասկացել էր նորա կողմնակերպութեան այծը, և զօրան թղթերնը իւր բացակայութեամբ միայն հնարաւոր էր համարում, աչքի առաջ ունենալով «բաժանեա՛ զի տիրեսցես», որով և միջոց էր ունենում երկպառակութեան սերմներ սերմանել հոգաբարձական պաշտօնի հողի վրայ, և աշխատում էր բռնանալ այն խորհրդաւոր հարցերին, ուր նրա նախագահութիւնը անհրաժեշտ էր։ Եւ այդպէս բառ դ խոյսման (քանի մի հարցերի վերաբերութեամբ) հոգաբարձութիւնը տեղի տալոց նրան առաւել հրապարակ հանելու նպատակաւ. և նա ձեռք բերաւ, այո՛, տեսչի ընտրութեան հարցում, բացարձակապէս մերժելով հոգաբարձութեան առաջարկութիւնը և յայտնելով որ ինքն է ուսումնարանի տեսուչը . . . ։ Բայց ինչ արեց հոգաբարձութիւնը։ —Նա շարունակեց իւրը և շարունակելու է . . . իսկ վերջը . . . ։ Վերջը ապագան կորոշէ։

[illegible]

Ֆօքչանին մեզ ուղղուած նամակի մը հետեւեալ տողերն ուշադրութեան արժանի են։

«Այս անգամ . . . Խմբագիր, Օրագրոյ մէջ ազդարարութիւն մը կարդացինք, որ կիմացնէ թէ, մ՛է որ ուերորդ Օրագրոյ ունի, բարեհաճի խրկելու Ֆրէնկեան գրատունը, ուսկից պիտի ընդունի կանխիկ սակը։ Խիստ զարմացանք երբ կարդացինք այն ազդարարութիւնը, քանզի կերեւայ թէ, օրագրոյի մեծ կարօտութիւն տիրած ըլլալու է, որ սահմանուած ըլլայ այսպիսի ազդարարութիւն մը հրատարակել. տալ խրախոյս միջոցաւ. ահաւասիկ ապօրինաւոր ձեռնարկութեան մը, ապօրէն արդիւնք. կառավարութիւնները թէպէտ զանազան նիւթոց մենոտանձնութիւն կրնան, բայց այդ ալ կըլլայ ազգային ընդհանուր ժողովոց համաձայնութեամբ, և կը մասնակցի յօգուտ երկրին կամաց ազգային նստակին, ոչ յօգուտ մասնաւոր անձանց։ Զանազան նիւթոց մենոտանձնութիւն տեսած ու լսած էինք, բայց օրագրոյի ոչ երբէք. այդ անօրինակ ձեռնարկութեան նախաձեռնողը մեր ազգը եղած է. կերեւայ թէ մեր ազգը անօրինակ գործոց խիստ յարմարութիւն ունի, ինչպէս որ այս առըի ալ օրագրոյի մենոտանձնութեամբ նշանաւոր հանդիսացաւ, այն ալ ոչ թէ յօգուտ ազգին, այլ յօգուտ քանի մի անձին, որն որ՝ ինչպէս կերեւայ՝ դեռ մենոտանձնութեան վրայ գաղափար չունին։ Ըստ մեզ՝ այ աղէկ կըլլար Ցէր մենոտանձնութիւն, որ փոխանակ այսպիսի անօրինաւոր ձեռնարկութեանց ձեռնամուխ լինելու, նախապատիւ համարէր Աւետարանով զբաղիլ, և գոհ ըլլալ իրեն յանձնուած ժողովուրդին բարօրը խորհելէ։ —Նոյն ազդարարութեան համեմատ մեր եւ ունենալով մէկ քանի ուերորդ օրագիր, այս անգամ յատկապէս թղթատարաւ խրկեցինք կը Պօլիս մեր բարեկամաց մէկուն, որ յանձնէ Ֆրէնկեան գրատունը. թէպէտ գիտենք թէ այսու հանդերձ չպիտի անհետ այդ օրագրական մեծ սովին դանութիւնը։ Փափաքելի է որ ազգային վարչութիւնը հոգ տանի այսպիսի անօգուտ մենատակալ և ապօրինի մենոտանձնութիւն մը մէջ տեղէն վերցնելու, ուսկից օգուտ չտեսնուելէն 'ի զատ, ազգային գրականութեան յառաջդիմութեանը մեծ արգելք եղած է։»

Վանայ Բողոքագրէք Նամակին Յաջորդը

(Տես. թիւ Բի- 1503)

Այն ինչ Պօղոսեանց Գրիգորիս սրբազանի Պատրիարքական Տեղապահութեան պաշտօնին հանիլը և Մաքսուտեան Ախմեօն ալէյին Քաղաքական ժողովոյ անդամ ընտրուիլը լսեցին, սկսան անպարկեշտ կերպով ուրախութեան տօն տօնել և ժողովրդեան մէջ տարածեցին թէ՝ նոքա Հայրիկին անհաշտ թշնամի լինելով՝ նորա հաստատած երեսփոխանական ժողովը կը լուծեն խոսյն՝ եթէ առանց առարկութեան միայն բողոքելու լինինք, և թէ Ախմէօն ալէյին խիկ հեռագրեր է մեզ որ շուտով պիտի յաջողի լուծել այս ժողովը եթէ ձեր կողմանէ՝ քանի մը կնքով բողոքագիր մը հասնի առ Վարչութիւնն։ Բայց և այնպէս չու կը լինի որ դուք եւ ստորագրէք, որպէս զի քանի մ՚օրէն յետոյ Հայր Պօղոսն ամենայն շքով և փառաւորութեամբ 'ի Վան մտնէ, և ապրելու երեւիք անոր առջև։ Պօղոս վարդապետին փառաւորութեամբ 'ի Վան մտնելու, և Ախմէօն ալէյին հեռագրելու լուրին շատ քիչ անձինք հաւատ ընծայելով ստորագրեցին, վասն որոյ սկսան այսպէս սպառնալ «հասա՛ւ չար ցուլիանուն»(այն է սատկեցաւ) և այնու տեղւոյս կառավարութիւն 'ի մեր կողմն դարձաւ. եթէ չգաք ստորագրելու մեզ հետ, չարաչար պիտի վնասուիք. զի ալ ո՛վ պիտի պաշտպանէ զձեզ պատուհասէ մեր զօրութեան դէմ։ Եւ կեցէք այս սպառնալիքը նոցա բռնաւորութեան և բարբարոսական գործոց փորձ առնող և ժամանակս անծանօթ անձանց երկիւղածները, և առաւել կը որ յաջողեցան այս տեսակ հանրագիր մը պատրաստել։ Հարկ կը մեր կողմն պատասխանել այնպիսի հանրագրի մը ստորագրութեանց՝ թուով քան զայն առաւել հանրագրով մը։

Ելրաւ շատ հեշտ էր մեզ այսպիսի հանրագրի մը պատրաստութիւնը, բայց խիթալով որ այնու կեդրոնական վարչութեան իրաւասութեան մասին կասկածաւոր երեւնալու անզգուշութեան մէջ իյնանք, յետս կացինք այնպիսի պատրաստութենէ մը։ Քանզի ո՞ր մտացի կրնայ հաւատալ թէ՝ արդարասէր Վարչութիւնն անտես կընէ Պօղոսի և Պօղոսեանց նախկին գործոց ահաւոր պատիժները։ Ինչպէս կրնայինք հաւատալ թէ՝ նա կը մոռնայ որ ժողովրդեան ընտիր մասը կազմող պաշտօնական մարմիններ, այն է՝ քսան ծխականութիւն, զօրավիր, Քաղաքական և Երեսփոխանական ժողովները չեն կրնար միտումն 'ի խարդախութիւն։ Ինչպէս կրնայինք կասկածիլ թէ՝ նա չմտածեր որ բողոքողներն ընտրողաց ամենափոքր մասն հազիւ կը կազմեն, հետաքրքիր և չ՚բողոքողք հազ են ընդ այն։ Եւ վերջապէս ո՞րպէս հաւատայինք թէ նա չ՚գիտէ որ Վան երկար և սաստիկ յաղթանակներէ վերջ հազիւ յաջողեցաւ Երեսփոխանութիւն մ՚ընտրել, որ այսօր Սահմանադրական կը գործէ յօգուտ ժողովրդեան։

Այս այսպէս մտածելով արժան չը դատեցինք մեր կողմանէ եւ հանրագիր մը խրկել առ Ազգային Վարչութիւնըն, այլ միայն այն յօդուածը՝ զոր կը կազմեն անհատապէս անկիլի ճշմարտութիւններ, պատշաճ երեւցաւ մեզ յղել առ բարեհամբաւ Խմբագիրդ Մասիսի 'ի հրատարակութիւն, որ շարադրել և կացուածքս անանք չ'բանեն պարզամիտներ իրենց խաբեբութեան որոգայթին մէջ բռնելով թէ՝ Պօղոսեանց կողմանէ Պօղոսեանց հանրագրին դէմ լռութիւնն ընտրութեանց ապօրինաւորութեանց խոստովանութիւն կը նշանակէ։ Բարեհաճեցէք ուրեմն, Տէր, ձեր պատուական թերթին մէջ անկիւն մը շնորհել ներկայիս։

Որով մնամք ձեր անվաստակ խորհրդութեան շնորհապարտ։

(Ստորագրութիւնք)

Տրապիզոն 25 փետր. 1874.

. . . Խմբագիր.

Այս տարի՝ ինչպէս ուրիշ՝ նոյնպէս հոս ալ շատ սաստիկ ձմեռ եղաւ. սկիզբները թէև քաղաքին մէջ ձիւն չերեւցաւ, բայց անձրեւաց առատութեանն և ծովու սաստիկ փոթորիկներէն խիստ ցուրտ օրեր ունեցանք. առէն մ՚անանկ ածուխի սով մը տիրեց, որ թաղէ ի թաղ փոխ առնելով իրենց պէտքը կըհոգային, թէև գիւղերէն քիչ շատ ածուխ կ՛իջնային. բայց գաղթիկներ քաղաքէն դուրս ճանապարհին՝ սպասելով՝ գիւղացւոց ձեռքէն բեռները կը քաշէին իրենց և ուրիշ բարեկամաց տանելու համար, անշուշտ շահու մը նկատմամբ. բայց 'ի շնորհս տեղի ունեցած քանի մը կաթնեարու տեղական կառավարութեան արգիլեցաւ գաղթիկներուն ճանրան բանել. առով այդ ածուխի մտատանջութիւնը վերցաւ հօխան 20 փարայով.

Այս տարի երկու անգամ ձիւն եկաւ, առաջինը 2—3 օրուան մէջ վերջացաւ, բայց այս անգամ գրեթէ 70—80 ժամ շարունակ ձիւնելով, առոր հետ մէկտեղ ծովուն սաստիկ ալեկոծութենէն նմանը չտեսնուած ցուրտ մը յառաջ գալով չորս օրէ 'ի վեր գրեթէ շուկաները գոցուած են։

Գրեթէ նոյեմբերի սկիզբէն 'ի վեր ծովու հաղորդութիւնը հրաշք մ'եղած է. շոգենաւները շատ կորուստներ եղած են, որոց մեծն է անցեալները Իւնեայի առջև ընկղմած 3 նաւակներ, ուր քանի հոգի ըշ գային իրենց մէկ բարեկամը ճանրու դնելու համար մինչև շոգենաւ երթալուն համար, և այս պատահեցաւ շոգենաւէն ի դարձին։ Լսածնուս նայելով բոլորն ալ Հայ երիտասարդներ էին։ Պօլսէն հոս եկած շոգենաւները որ 3 օրէն պիտի գային, շատ անգամ 8—10 օրէն հասած են հոս։

Զմռան սաստկութենէն, ինչպէս բնական է, քաղաքիս մէջ բաւական հիւանդութիւնք կային, եւ վերջին օրերս կոկորդի ցաւ մ'երեւան եկած է, մանաւանդ տղայոց վրայ, բայց վտանգաւոր չէ. շատ քիչը ըս գային այս ցաւէն, և այս հիւանդութիւններուն նկատմամբ չխաւեր խօսելով քաղաքիս շատ երախտագէտ ըլլալու է Տօքթէօր Արամարօ և Նշորէթ էֆէնտիներուն, որոնք առանց օգերու վարձատրութեան և ցրտին նայելու, անխտրաբար ամեն ազգի եւ կրօնի հիւանդաց մեծ հոգ կը տանին։

Գերեզմանատան ծայրն ազգային կալուածներ շինելու արգելք ըլլալ ուզողները՝ գլխաւորաբար երկու անձինք, հոն բացւելու գերեզման ունենալով որուն էն նոր ու վերջին ննջեցեալը 11 տարուան է, նախ մեր սեպհական ստացուածքն է չենք թողուր կըսէին, և տեսնելով որ պիտի չըյաջողին մեր կրօնքին դէմ է ըսելով կառավարութեան բողոքեցին. բողոքը ղրկուեցաւ առաջնորդարան և Բարձր. Կուսակալը «մեյլթ խալդին» ըսելով իր ներկայութենէն վռնտեց։ Այս խռովէն յառաջ, իմացնելով թշնամիք իրենց խելքով Բերայի գերեզմանատունը օրինակ ցցունելով գործը արգիլելու կաշխատին դեռ. առանց կառավարութեան գային, իրենց փառքին հասան. թէ որ նոյնը տեսնեն Պատրիարքարանէն ալ անշուշտ ամենայն խայտառակութեամբ ամչնալով եղած տեղերնին պիտի մնան. և յուսով ենք որ Ազգ. Պատրիարքարանն ալ գործը լաւ կշռելով կը քաջալերէ Տրապիզոնի հասարակութիւնը ու կը յանդիմանէ այնպիսիները։

Տէ՛ր, Տրապիզոնը եթէ յաջողի այս շինութիւնները 'ի գլուխ հանել, որուն անտարակոյս ենք ժողովրդեան փոյթն ու եռանդն տեսնելով, ապագային առաջին կարգի դպրոց մ'ունենալու պարծանքը պիտի վայելէ. —'Ի նպաստ այս բարենպատակ շինութեանց, որոց մէջ է եկեղեցւոյ շինութիւնն ալ, դիւրագին նուիրատուութեան տոմսակներ շրջաբերութեան հանուած են Պօլիս և ամեն տեղ մասնաւոր ազգայնոց ձեռամբ. յուսով ենք որ ամեն Հայ կըփութայ իրեն ղրկուած տոմսերը ընդունելով խրախուսել շնորհին ժողովքն իր ջանքը կրկնապատկելու։ Մնամ . . .

* * *

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ա.

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Վ. ԱԼԹԻՒՐԵԱՑ

Ի ՄԵՐՈՊԷ

Բ.

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Վ. ՄՈՆԹԵԱՑ

ՑԱՐԻՍՏՈԴԷՄ

Թարգմանեաց

Եդուարդ Վ. Հիւրմիւզեան Աբբ

Եպիսկոպոս Շիրակայ.

Ժամանակակից Հայ քերթողաց առաջնոյն՝ Գեր. Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզեան արք եպիսկոպոսի անզուգական թարգմանութեամբ 'ի Հայ գրաբառ լեզու վերածուած այս ընտիր ողբերգութեանց վրայ մեր կողմանէ գովեստ խօսիլ եւ ազգիս բանասիրաց յանձնարարութիւն ընել աւելորդ կը համարինք։

Կը գտնուի Գալաթիա Մխիթարեանց գրատունը եւ մայրաքաղաքիս Հայ գրավաճառաց քով. գին 2 ֆր.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՂՋԿԱՆՑ

Թարգմանեաց 'ի Գերմաներէ

Ս. Մանուէլ Անանեան

Այն 56 երեսէ բաղկացեալ գրքոյկս աղջկանց դաստիարակութեան համար ամենաօգտակար պէտք մ'է՝ Գերմանացի Ֆրեւեյի հեղինակ Կարոլոս Ֆօն Ռաումէրի գրչէն ելած, եւ բովանդակութիւն մ'է կրօնի եւ բարոյական կրթութեան հանդերձ խնամոտն խրատներով։

Կը ծախուի Գավաֆեան եղբարց, Ֆրէնկեանի եւ Մարգոսեանի գրատուններն։ Գին 5 ղշ.

ԻԼԱՆ

Ասաքիրի Շահանէ գալէմինէխանէ անպարընտա միւզայէտէ օլունաճաք օլան 10000 աաէտ պալըթաք մէշինինին պէհէր աաէտի 9 դըշտ օլմաք թալիպի եօհանէսինէ օլուպ իշպու մադտէ բումինին եէտինճի բէրշէմպէ կիւնիւ զաւալը զամանի մէրկէզէյինտէն իթա իթմէյէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէզքիւրտէ Տարը Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի

6 մարտ 1874 Փալը Սէրասքէրի

Ասաքիրի Շահանէ նամը ազիզ իտարէսինին գատանը ասաքիր իլէ խասքէօյ ոէ ճիւմնէլէրինտէ մալտա իպթիտաընտան նիհայէթինէ գատար թէրաքիմ խանէ քէփեէլինտէն 300 000 դըյէ քէփեէք մահը մէզքիւրըն նիհայէթինէ գատար ճէմթէ ճէմթէ գալըրըլմաք իւզրէ մի զայէտէյէ գօնըլարագ պէհէր դըյէսի 18 փարայա թալիպի իւզէրինէ օլուպ իշպու չէհրի մազուն եէտինճի փէնճշէմպէհ կիւնիւ զաւալը զամանի մէրկէզէյինտէն, վէ պու քէփէկին պէտէլինէ իթա զէմանի հուլուլ իթմիշ ոլաճակէ ակչէսի տախի գալըշ օլունաճաղընտան, թալիպ ոլանլարըն եէվմի մէզքիւրտէ Տարի Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի։

4 մարտ 1874 Փալը Սէրասքէրի

ՓԻԼԻԼ ՏԸՀՕ

PILULES DE DEHAUT

Այն անձինք՝ որք Տօքթոր Տըհօի մաքրողական հաստատեալները կը ճանչեն, պէտք ունեցած առեններնին գործածելու չեն վարանիր: Վասն զի ոչ անախորժ համ ունի, ոչ ալ կը յոգնեցնէ ուրիշ մաքրողական դեղերու պէս, ընդհակառակն՝ այս հաստատեղն ա՛յն ժամանակ միայն լաւ ազդեցութիւն կընէ երբոր ամնդարար կերակրոց եւ զօրացուցիչ ըմպելեաց, այն է գինիի, խառնուէի թէի հետ առնուի: Ամէն մարդ իրեն յարմար գտած ժամն ու ճաշը կրնայ ընտրել ինքզինք այս դեղով մաքրելու համար: Մաքրութեան յոգնութիւնը բոլորովին ոչնչանալէ եւսեւ՝ ուզողը կրնայ վերստին սկսիլ որչափ անգամ եւ պէտք ըլլայ:

Այս հաստատեղը կը ծախուի 2 ½ և 5 ֆրանքնոց տուփերով փարիզ Տօքթոր Տըհօի տունը եւ Կ. Պոլիս Տէլլա—Սուտայի Վէլիզի, Զօպանօղլուի եւ Ծաննիի դեղարանները:

Ամէն մէկ տուփի հետ պէտք պահանջել նաեւ 72 երեսէ բաղկացեալ փոքրիկ գիրք մըր ամէն լեզուով հրահանգներ կը պարունակէ:

Ասոնց հետ կրնայ ուզուիլ նաեւ Տօքթոր Տըհօի 400 երեսէ բաղկացեալ առ ձեռագրքոյկը:

Այս լրագիրս շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երկուշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը: Բաժանորդագրութեան տեղերն են Կ. Պոլիս Ջինիլի խանի յարկը թիւ 15 Մասիս խմբագրատունը և հոն գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց անուանները:

ԻԶՄԻՐ. Յովհան աղա Չէօքեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խաչով էֆ. Նիկիճեան.
ՊՐՈՒՍԱ. Յովհան աղա Թանկէրեան.
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յովակիմ աղա Բեղուն-արդեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Նլմաճեան
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Ջաքարեան.
ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան.
ՎԱՆ. Մ. աղա Խաչիկեան.
ՑՕԶՂԱՆ Մկրտիչ աղա Այճեան.
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ԵՐԶՆԿԱՅ. Թադէոս աղա Բաղրատունի:
ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. Կարապետ աղա Վարդանեան

Որիչ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ:

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

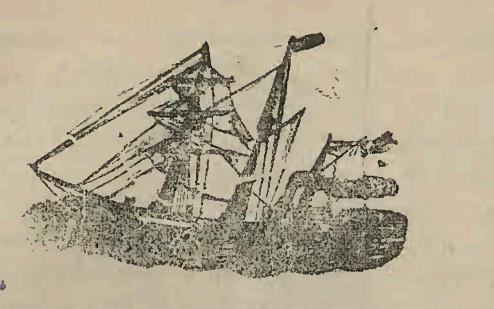

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1874 ՄԱՐՏ 2 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ 'Ի ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ Թիւ — Եւրոպական եզերք

12 45 4 Ննիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարափիա Իէյքոզ Ննիքէօյ, Էմիրկեն Ռ. Հիսար. (Բացի ուրբաթէ).
1 34 Ննիմահալլէէն Մէզարպուրնու Պէօյիւքտէրէ Թարափիա, Ննիքէօյ Պօյաճըք Ռ Հիսար Պէպէք Արնաւ:
1 45 1 Ննիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարափիա. Ննիքէօյ Էմիրկեն Ռ. Հիսար Պէպէք.
2 45 28 Ռ. եւ Ա. Գավագէն Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարափիա, Ննիք. Էմիրկ. Հիսար Պէպէք Արնաւ. Օրթաք. Պէշիկ
4 32 Ննիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարափ Պէյքոզ. Սթէնիա, Էմիրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ:
5 15 2 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ, Թարափ, Ննիքէօյ Էմիրկեն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք Արնաւ. Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ.
7 5 Ննիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարափ. Ննիք Պէյքոզ. Բաչաք. Գանլըճա, Պօյաճըքէօյ Ա. Հիսար Գանտիլլի Արնաւուտքէօյ, Պէյլէրպէյ Օրթաքէօյ Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ. Իւսկիւտար:
8 45 1 Ննիմահալէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարափիա, Պէյքոզ Ննիքէօյ, Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ, Գապաթաշ:
10 22 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ Թարափիա, Ննիքէօյ Էմիրկ. Ռ. Հիսար. Արնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաք. Պէշիկթաշ.

Անատոլուի ծեղէն

1 6 Արնաւուտք. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.
1 35 29 Արնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ:
2 10 2 Արնաւուտքէօյ. Գուրու. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ. Գապաթաշ:
2 50 22 Արնաւուտքէօյ Գուրուչ. Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ. Գապաթաշ:
3 25 6 Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ.
4 30 4 Արնաւուտ. Գուր. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ:
7 30 3 Արնաւ. Գուրուչ, Օրթաքէօյ, Գուզկ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ.

Ասիական եզերք

1 30 23 Պէյքօզ, Բաչաք, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլք. Պէյլէր, Գուզկունճ:
1 30 5 Վանիքէօյէն Չէնկէլ, Պէյլէրպ. Գուզկունճք, Գապաթ.
3 30 3 Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք:
3 45 18 Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ. Բաչաքաճէ. Գանլըճա, Ա. Հիսար Գանտիլլի, Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ. Իւսկիւտար:
10 30 23 Արնաւուտքէօյ Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ, Գուզկունճուկ:

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

3 5 Գապաթաշ, Իւսկիւտար, Պէշիկթաշ, Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Արնաւուտքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար, Պօյաճըք Գանլըճա Բաչաքաճ. Պէյքօզ Թարափիա Պէօյիւքտէրէ. Ննիմահալլէ.
3 30 2 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ Գուրուչ. Արնաւուտք. Պէպէք Ռ. Հիսար Էմիրկեն Ննիքէօյ Թարափիա, Պէօյիւքտէրէ Մէզարպ.
5 30 1 Պէշիկթշ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք. Ռ. Հիսար Պօյաճ. Ննիքէօյ Պէյքօզ Թարափիա Պէօյիւքտէրէ Մէզարպուրնու Ննիմահալլէ:
6 3 Գապաթաշ Իւսկիւտար, Պէշիկթաշ Գուզկունճուք, Օրթաք. Պէյլէր. Չէնկէլ Վանիք. Պէպէք. Արնաւուտ:
8 22 Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Արնաւուտքէօյ Ռ. Հիսար Էմիրկեն Ննիքէօյ Թարափիա Պէօյիւքտէրէ Մէզարպ:
9 45 4 Ռ Հիսար Էմիրկեն Ննիքէօյ Պէյքօզ Թարափիա, Պէօյիւքտէրէ Ննիմահալլէ (Բացի ուրբաթէ).
10 15 23 Պէպէք. Ռ. Հիսար Էմիրկ. Ննիք. Թարափիա, Պէօյիւք. Մէզար. Ռ. եւ Ա. Գավաք:
10 45 34 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Սթէնիա Ննիքէօյ. Թարափիա. Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպուրնու:
11 15 1 Ննիքէօյ. Թարափիա Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Ննիմահալլէ.
11 30 23 Պէպէք. Ռ. Հիսար Պօյաճ. Էմիրկ. Սթէնիա Պէյքօզ

Անատոլուի ծեղ

2 15 6 Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Արնաւուտքէօյ.
9 45 23 Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ.
10 20 29 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ Արնաւուտք. (Ուրբաթ օրերը ժամը 10 1/2ին:)
11 5 5 Գապաթ. Պէշիքթ. Օրթաքէօյ Գուրուչ. Արնաւուտք. (Բացի ուրբաթէ):
11 30 6 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ Արնաւուտք.
(Ուրբաթ օրերը ժամը 11 1/4ին:)
11 40 22 Պէշիքթաշ, Գուզկ. Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ,
12 3 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ Արնաւուտք:

Ասիական եզերք

3 30 4 Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ. Վանիքէօյ Արնաւուտքէօյ.
9 15 6 Պէշիքթաշ Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ, Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ:
10 15 18 Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ Վանիք. Գանտ. Ա Հիսար Գանլ. Բաչաք. Պէյքօզ. Պէօյիւք. (ուրբաթ օրը ժամ 10ին)
11 32 Գուզկ. Պէյլէրպէյի Չէնկէլք. Վանիք. Ա. Հիսար Գանլըճա, Բաչաք Պէյքօզ.
11 30 5 Գուզկ. Պէյլէրպէյ Չէնկէլ Վանի.

Ուրբաթ օրերը ժամը 4ին կամուրջէն մէկ շոգենաւ մը ելլալով Իւսկիւտարէն մինչեւ Պէյքօզ հանգիպելով պիտի երթայ եւ իրիկունը ժամը 9ին Պէյքօզէն կամուրջ պիտի դառնայ նորէն մինչեւ Իւսկիւտար հանգիպելով:

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE INSURANG COMPANY
ՆՕՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐՔԷՆԹԱՅԼ
Լոնտրայի և Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն Անգ. Լր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ 2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ 250,000
Պահեստի դրամ հրդեհ. ի ճիւղին գոյացեալ 596,000—846,000
1872ին հրդեհի զուտ հասոյթը 794,000

NORTHERN ASSURANCE COMPANY
ՆՕՐԹՀԸՐՆ
Լոնտրայի և Էպըրտինի ապահովութեան ընկերութիւն Անգ. Լր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ 2.000,000
Վճարեալ դրամագլուխ 100,000
Պահեստի դրամ հրդեհ. ի ճիւղին գոյացեալ 230,000—330,000
Զուտ հասոյթ 270,000

Ստորագրեալք՝ իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն որ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար անուանուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն:

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ ընկերութիւնք ալ կրնան աւելի մեծագումար ապահովութիւն բռնողներու ինքզինք ներկայացունել:

Գրեթէ ամէն կարգի վաճառանոց ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ ինչպէս Բերայի Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները գիւղերը և գաւառները:

Գիներուն և աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել Միացեալ ընկերութեանց գրասենեակը Ղալաթիոյ Բէրշէմպէ բազարի մօտ Կլավանի խան թիւ 5.

Միացոր գործակատարք
Վ. Ռ. ՍԹԻԱՆ: ՔԻՒՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԼԱ ԺԻՐՕՆՏ
ԱՊԱՀՈՎԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ, ԿԱՐԿՈՒՏԻ ԵՒ ԱՆԱՍՆՈՑ ԿՈՏՈՐԱԾԻ ԴԷՄ

Կապահովէ, տուներ, կարասիներ, վաճառանոցներ, վաճառքներ եւայլն եւայլն, մինչեւ անգամ փայտէ շէնքեր հրդեհի դէմ եւ անասնոց կոտորածի դէմ, չափաւոր գնով եւ շահաւէտ պայմաններով թէ՛ Կ. Պոլսոյ եւ թէ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ: Վնաս մը պատահած ժամանակ, ստորագրեալն անմիջապէս կը կատարէ ճշդիւ եւ ուղղութեամբ բոլոր յանձն առած պայմանները:

Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ
Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ համար
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷՋ Ի ՊԱՀՃԷ ԳԱԲՈՒ

LLOYD SUISSE
ԼՈՅՏ ՍՈՒԻՍ
Ապահովութեան ընկերութիւն ցամաքի ծովու և գետի վրայ ապրանք փոխադրելու վտանգաց դէմ.
Ի ՎԻՆԹԷՐԹՈՒՐ
Կապահովէ վաճառք, դրամ եւ այլն, ծովու եւ գետի վրայ Եւրոպական Հելլենական եւ Օսմանեան շոգենաւներով եւ առագաստանաւերով եւ ցամաքի վրայ ալ երկաթուղիներով փոխադրելու վտանգաց դէմ ինչպէս նաեւ բոլթայով ամեն կողմ ղրկուած լեցուն նամակներ եւ ծրարներ:
Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ
Ընդհանուր Գործակալ
ՀԷՐՄԱՆ ՀԷԼՊԻՆԿ
Ի Ղալաթիա
Գործակալ
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷՋ
Ի Պահճէ գաբու